कक्षा ५को मेरो नेपाली किताबमा समाविष्ट कथाहरूको विश्लेषणात्मक अध्ययन

कन्चन कुमारी भक्त

दोस्रो वर्षको परीक्षा क्रमाङ्क : २८१५८७/०६७

त्रि.वि. दर्ता नं. : ९-२-२२५-१०७-२००५

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभागअन्तर्गत
स्नातकोत्तर तह नेपाली शिक्षा द्वितीय वर्षको
नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको
प्रयोजनका निम्ति
प्रस्तुत

शोधपत्र

२०७०/2014

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

त्रि.वि. कीर्तिपुर

कक्षा ५को मेरो नेपाली किताबमा समाविष्ट कथाहरूको विश्लेषणात्मक अध्ययन १५५ कन्चन कुमारी भक्त २०७०

निर्देशकको सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विभाग एम.एड. दोस्रो वर्षकी छात्रा कन्चनकुमारी भक्तले **कक्षा ५को मेरो नेपाली किताबमा समाविष्ट कथाहरूको विश्लेषणात्मक अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशनमा रही तयार गर्नुभएको हो । परिश्रमपूर्वक तयार पार्नु भएको यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

....

प्रा. डा. रामचन्द्र लम्साल

(शोध निर्देशक)

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

त्रि.वि. कीर्तिपुर

मिति : २०७०/०९/२४

Jan 08, 2014

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग
त्रि.वि.कीर्तिपुर

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपा. शि. ५९८ पाठ्यक्रमका निम्ति यस सङ्काय, दोस्रो वर्षकी छात्रा कन्चनकुमारी भक्तद्वारा **कक्षा ५को मेरो नेपाली किताबमा समाविष्ट कथाहरूको विश्लेषणात्मक अध्ययन** शीर्षकमा तयार गरिएको यो शोधपत्र स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उचित ठहरिएकाले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोध मूल्याङ्कन समिति

क्र.सं.	**नाम**	**दस्तखत**
१.	प्रा.डा.सुषमा आचार्य (विभागीय प्रमुख)	....
२.	प्रा.डा. खेमबन्धु कोइराला (शोध विशेषज्ञ)	....
३.	प्रा.डा. रामचन्द्र लम्साल (शोध निर्देशक)	....

मिति : २०७०/१०/२८

Feb 11, 2014

कृतज्ञताज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्ष (नेपा.शि. ५९८) पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत शोध पत्र तयार गरिएको छ । कक्षा ५ को 'मेरो नेपाली किताब' मा समाविष्ट कथाहरूको विश्लेषणात्मक अध्ययन शीर्षकमा प्रस्तुत शोध पत्र श्रद्धेय प्रा.डा. रामचन्द्र लम्साल (शोध निर्देशक) को निर्देशनमा तयार पारिएको हो । नवीन शीर्षक र चुनौतीपूर्ण कार्यलाई सफलतापूर्वक सु सम्पन्न गर्न रचनात्मक सहयोग गर्दै शुद्ध मन, कर्म र व्यवहारले सर सल्लाह र निर्देशन गरि अमूल्य समय खर्चिने विद्वान् प्रा.डा. रामचन्द्र लम्सालज्यूलाई सर्वप्रथम हार्दिक कृतज्ञता अर्पण गर्दछु र समयमा नै शोध प्रस्ताव स्वीकृत गरी कार्य थालनी गर्न सहयोग पुऱ्याउने नेपाली शिक्षा विभागप्रति पनि हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

प्रस्तुत शोध कार्यको शीर्षक चयनदेखि आवश्यक विधिको क्रममा अन्यौलग्रस्त परिस्थितिमा आवश्यक सल्लाह र सुझाव प्रदान गर्नु हुने यस विभागकी विभागीय प्रमुख प्रा.डा. सुषमा आचार्यप्रति विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । यसैगरी प्रत्यक्ष/अप्रत्यक्ष सहयोग पुऱ्याउनुहुने यस विभागमा कार्यरत सम्पूर्ण गुरुहरूप्रति हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

यसरी नै उच्च शिक्षा सम्मको बाटोलाई हौसलापूर्वक निर्माण गरी विश्व विद्यालय सम्म पुऱ्याउनु हुने मेरा पूजनीय बुबा, ससुरा बुबा श्री शशी भूषण तिवारी र आमा, सासु आमा श्रीमति गोदावरी देवी तिवारी प्रति आजीवन ऋणी रहनेछु । शैक्षिक क्षेत्रमा अगाडि बढन सदैव हौसला प्रदान गर्नु हुने मेरा पति श्री राजीव कुमार तिवारी, रमा, रूपेश, रिना, श्रवण, अन्जनी र सम्पूर्ण साथीहरू प्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

यसरी अन्त्यमा शोध पत्रलाई छिटो, छरितो र शुद्ध टङ्कन गरी सहयोग गर्नु हुने पति श्री राजीवलाई धन्यवाद दिदैं प्रस्तुत शोध पत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रि.वि. नेपाली भाषा शिक्षा विभाग समक्ष पेश गर्दछु ।

शोधार्थी

शैक्षिक सत्र : २०६५/०६६ कन्चन कुमारी भक्त

शोधसार

शोध शीर्षक : **कक्षा ५को मेरो नेपाली किताबमा समाविष्ट कथाहरूको विश्लेषणात्मक अध्ययन**

शोधार्थी : कन्चन कुमारी भक्त

शोध निर्देशक : प्रा.डा. रामचन्द्र लम्साल

क्याम्पस : विश्वविद्यालय क्याम्पस, कीर्तिपुर, काठमाडौं

अध्याय : चार अध्याय

पृ.स. :

शैक्षिक वर्ष : २०६५/०६६

शोध प्रकिया

प्रस्तुत शोध एम.एड. दोस्रो वर्षको ने.पा.शि ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ तयार पारिएको हो । उक्त शोध कक्षा ५ को 'मेरो नेपाली किताब'मा समाबिष्ट कथाहरूको विश्लेषणात्मक अध्ययन' पाठ्य पुस्तकमा दिइएका नमुना अभ्यासको विश्लेषण गर्ने, व्याकरणसँग सम्बन्धित सिर्जनात्मक अभ्यासको विश्लेषण गर्ने, साथै पाठ्य पुस्तकमा समाविष्ट कथाहरूको सुधारका निमित्त सुझाव दिने जस्ता उद्देश्यमा केन्द्रित देखिन्छ ।

प्रस्तुत शोध मूलत: पुस्तकालीय र विश्लेषणात्मक विधिमा केन्द्रित देखिन्छ । विश्लेषणात्मक अध्ययन कार्यमा अध्ययन प्रक्रियालाई अनुसन्धनात्मक ढाँचाको पनि यसमा प्रयोग गरिएको छ ।

शोध निष्कर्ष

उक्त शोधका प्रमुख निष्कर्षलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :

→ कक्षा ५ को 'मेरो नेपाली किताब'मा सिर्जनात्मक अभ्यासमा जोड दिइएको र नमुना अभ्यासका प्रयोगात्मक बढी महत्त्व दिइएको छ ।

→ भाषिक सिपसँग सम्बन्धित अभ्यासहरू कक्षा ५ को 'मेरो नेपाली किताब'मा दिइएको छ ।

→ कक्षा ५ को 'मेरो नेपाली किताब'मा प्रयुक्त कथाहरूको छनोट र स्तरण उपयुक्त छैन ।

→ कक्षा ५ को 'मेरो नेपाली किताब'मा ६ वटा कथाहरू समावेश गरिएका छन् ।

→ कक्षा ५ को 'मेरो नेपाली किताब'मा लोक कथाको सङ्खया बढी रहेको तर नीति कथाहरूको सङ्ख्या कम रहेको छ ।

विषयसूची

अध्याय एक : शोध परिचय **१-४**

१.१ शोध शीर्षक १

१.२ शोधको प्रयोजन १

१.३ समस्याकथन १

१.४ अध्ययनका उद्देश्यहरू २

१.५ अध्ययनको औचित्य २

१.६ अध्ययनको सीमा ३

१.७ अध्ययन विधि ४

१.८ शोधपत्रको रूपरेखा ४

अध्याय दुई : पूर्वकार्यको अध्ययन र सैद्धान्तिक परिचय **६-२२**

२.१ पूर्वकार्यको अध्ययन ६

२.२ कथा विधाको परिचय ९

२.२.१ कथाको रचना विधान १३

२.२.१.१ कथावस्तु १३

२.२.१.२ पात्र १४

२.२.१.३ दृष्टिविन्दु १४

२.२.१.४ सारवस्तु १५

२.२.२ रूपविन्यास १६

२.२.३ पदविन्यास १६

२.२.४ बिम्ब विधान १७

२.२.५ व्यङ्ग्य १७

२.२.६ प्रतीक १७

२.२.७ प्राकसन्दर्भ १७

२.२.८ शीर्षक १७
२.२.९ कथाको वर्गीकरण १८
२.२.१० कथाको अन्य विधासँग सम्बन्ध २०
२.२.१०.१ कथा र नाटक २०
२.२.१०.२ कथा र उपन्यास २०
२.२.१०.३ कथा र निबन्ध २०
२.२.११ भाषा शिक्षणमा कथा शिक्षणको प्रयोजन २१
२.२.१२ कथा शिक्षणका प्रयोजनपरक उद्देश्यहरू २२
अध्याय तिन : व्याख्या र विश्लेषण २३-३८
३.१ कथाहरूको विश्लेषणात्मक अध्ययन २३
३.२ पाठ्यक्रम अनुरूपताका आधारमा नमुना अभ्यासको विश्लेषण २६
३.३ नमुना अभ्यासमा प्रयोग गर्न सकिने प्रश्नहरू २८
३.३.१ विषयवस्तुमा आधारित २९
३.३.२ अभ्यासात्मक र मूल्याङ्कनात्मक २९
३.३.३ भाषिक सिपमा आधारित २९
३.४ प्रश्नको स्वरूप ३०
३.५ पाठगत नमुना अभ्यासको विश्लेषण ३१
३.६ छनोट र स्तरणको आधारमा कथाको विश्लेषण ३३
३.७ पाठ्यवस्तु छनोटको परिचय ३५
३.७.१ कथाको विश्लेषण ३६
३.७.१.१ ‘कर्मको फल’ कथाको विश्लेषण ३६
३.७.१.२ ‘आँखाको ज्योति’ कथाको विश्लेषण ३६
३.७.१.३ ‘अनौठा प्रश्न’ कथाको विश्लेषण ३७
३.७.१.४ ‘प्रेरणा’ कथाको विश्लेषण ३७
३.७.१.५ ‘सबैभन्दा ठूला भक्त’ कथाको विश्लेषण ३७

३.७.१.६ 'पश्चात्ताप' कथाको विश्लेषण ३८

अध्याय चार : उपसंहार **३९-४६**

४.१ प्राथमिक तहका लागि उपयुक्त हुने कथाहरू ३९

४.२ निष्कर्ष ४३

४.३ सुझावहरू ४४

४.४ शैक्षिक प्रयोजन ४५

४.५ भावी अनुसन्धानका लागि सम्भावित शीर्षकहरू ४६

सन्दर्भसामग्री सूची **४७-४९**

व्यक्तिवृत्त

चिन्ह सूची

चिन्ह	अर्थ
/	विकल्प
→	निर्देशन चिन्ह
)	बुँदाहरू
:	विसर्ग
( )	कोष्ठ
?	प्रश्न
,	अल्प विराम
;	अर्ध विराम
“ ”	उद्धरण चिन्ह

सङ्क्षिप्त शब्द सूची

सक्षिप्त रूप	पूर्ण रूप
पृ.	पृष्ठ
क्र.स.	क्रम सङ्ख्या
ने.वृ.श.	नेपाली वृहत् शब्दकोश
प्रा.डा.	प्राध्यापक डाक्टर
सम्पा.	सम्पादन
त्रि.वि.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
पृ.ना.क्या.	पृथ्वी नारायण क्याम्पस
ने.रा.प्र.प्र.	नेपाली राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान